

01 / לריסה מילר

אני לא כל כך מסתדרת עם המילה הזו, "חינוך". יש לי כלפיה אסוציאציות לא ממש טובות וגם יש לי בעיה מסוימת עם לחנך. זה מרגיש לי כמו לאלף, או ללמד מישהו משהו שאני יודעת והוא לא, מתוך תפישה של עליונות. למה צריך לחנך? מה קורה למישהו כשהוא לא "מחונך"? "לא מחונך" זה מושג שנתפש באופן שלילי בחברה שלנו, אבל לי זה נשמע חיובי, כמו מישהו לא "מתורבת", במובן הטוב, מישהו שיש בו פראות וחיים, שלא הצליחו לקבע אותו לתוך משבצת וללמד אותו פעולות מוגבלות, ללמד אותו כללי נימוסין ואלף אותו איך להתנהג ואיך לא. אם ההגדרה שיש אצלי בראש לחינוך היא כזו, אז אני מוכרחה להגדיר חינוך מחדש. ואני יכולה לתאר חינוך אחר, שהוא לא מסרס, מקבע, מקטין, מפחיד, הירכי, אלא פתוח, גמיש, מעצים, מאפשר, שיתופי.

02 בגרות / תום כהן

לפעמים אנחנו אומרים שהתבגרנו כאשר אנחנו מתארים שדרך החשיבה שלנו התקבעה ושהנכונות שלנו לחוות דברים חדשים קטנה.

04 Mother Loves You / תום כהן

Once my child got lost and I was worried sick.
And ever since, I never let him go, I walk him on a leash.
Once he used to ask me and everyone about it all,
"What's that?", "What's this?"
But then, it made me sick 'cause it was rude to let the truth to leak;
So, once I put a censor on his mouth, or maybe twice or three,
I tell him what to think and say, 'cause oh dear child,
That's how I love and care for thee.

03 משהו / תום כהן

מישהו אמר לנו משהו על משהו
ואנחנו שמענו רק משהו ושכחנו
שזה רק משהו על משהו ולא המשהו
וכשחווינו משהו דומה למשהו של המישהו
השווינו בין המשהו שלנו למשהו על משהו שלו
ולא היה לנו משהו, רק משהו על משהו שלנו

06 / תום כהן

"מה אתה רוצה להיות כשתהיה גדול?"
"הכו רגע, תנו לי קודם לסיים להיות קטן וכשאני אהיה גדול אני
אחשוב כבר מה להיות."
"לא יהיה לך זמן לזה כשתהיה גדול."
"למה לא?"
"כי כשתהיה גדול תצטרך לחשוב מה לעשות כשתהיה גדול-
יותר."
"לא, כשאני אהיה גדול-יותר אני אחשוב כבר מה לעשות."
"לא יהיה לך זמן לזה כשתהיה גדול-יותר."
"למה לא?"
"כי שתהיה גדול-יותר תצטרך לחשוב על המוות."
"הכו רגע, קודם אני אהיה גדול-יותר וכשאני אגיע למוות אני
אחשוב על המוות."
"אי אפשר."
"למה? גם במוות אני אצטרך לתכנן דבר-מה אחר?"
"לא. במוות אי אפשר לחשוב על כלום, כי המוות הוא כלום."
"אה. אז מה הבעיה?"

05 יום כיף בבית ספר / לריסה מילר

הלב הורוד שלך פעם בחזקה, הזרים דם לידיים
ולרגליים הרכות, הילדותיות שלך. הרגשת כל מילה
בעברית בגופך. הראש שלך התמלא בהן; מילים
מילים, משפטים במבטא ישראלי, מילים בעברית,
עברית שאת יודעת ומכירה, והיא חוצה אותך לשניים.
העיניים שלך נפקחו לכל עבר, מביטות ומחפשות.

רכבת על סוס קטן, כחוש ומצומק, ובלב בכית בשבילו.
כי הרגשת שהסוס הזה הוא כמוך; כשישבת על הגב
שלו, מועכת את הפרווה החלקה, הקשיחה שלו
מתחתיך, אוחזת בזוג ידייך החוששות את צידיו. את
לא רוצה לזכור את הרוח בשיער שלך, ולא את השמש
שצרבה אותך גם בשעות הערב המוקדמות. השיער
הצהוב והדק התפזר והתנפח. משהו התכווץ בתוכך
כשהוא צעד צעדים כבדים של סוס מיואש במעגלים,
ובזוית מבטך ראית את הילדים מתגודדים בתור ארוך,
צועקים.

אני לא אהבתי את בית הספר. אני לא אהבתי את זה שאני חייב לשבת על כיסא לא נוח וחייב להקשיב לדברים שלא מעניינים אותי. אני לא אהבתי ש"חינכו" אותי להתעלם מסימנים שהגוף משדר לי, כמו שכואב לי הגב, שהרגליים כבר רוצות לנוע; שדיכאו לי את הרצון לזוז ולהתרוצץ בחדר ובחוץ, באמצעות מילה אחת: "שב!".

אני זוכר את ההבעה הכועסת של "המחנכת שלי" מכיתה א'. אני אפילו לא זוכר מה עשיתי - רק את המבט הזועף והכועס ואת הרכינה הסמכותית שלה לעברי שאומרת לי שאני לא בסדר. אני זוכר שבכל פעם שהיינו מסיימים שיעורים היינו פותחים ברינה משותפת. היה לנו לחץ עממי, למילים עממיות, שבלי תיאום מיוחד כולנו הכרנו. "סיימתי שיעורים וסיימתי שיעורים!" ובעצם זאת הייתה התחושה הכללית, המהות, של כל מה שהלך שם: לסיים שיעורים. לא רק לסיים את שיעורי הבית, אלא בכלל - לחכות שהשיעורים יסתיימו. אתה מחכה שהשיעור יסתיים. אתה מחכה שהפסקה. אתה מחכה שהשיעור הבא יסתיים. את מחכה שהיום יסתיים. את מחכה שיגיע יום כיפור, ראש השנה, חופשת חנוכה, חופשת פורים, חופשת פסח ולבסוף - לחופש הגדול. אתה מחכה להשתחרר מהיסודי שבביל שתוכל לחכות להשתחרר מהתיכון. זה מבעית ומטריד לנסח את זה בצורה הזאת, אבל נראה שאין מנוס מלהגיד ששנים שלמות מתוך חיי הוקדשו להמתנה שדבר מה יסתיים. וזה נמשך גם אחרי בית ספר. כמו שלימדו אותי להתעלם מהגוף שלי שרוצה לזוז ולרקוד ובקיצור - לחיות, התנו והרגילו אותי להאמין שזה הכרחי, סביר, נורמאלי, ואף נכון וראוי, לעשות דברים מתוך כורח ומבלי הסבר מספק. יותר מזה, הרגילו אותי לחשוב שזה בסדר שמרבית הזמן שלי יהיה מוקדש לפעילות מסוג זה. לשון אחר, לימדו אותי להדחיק ולהתעלם ממה שכל תא ותא בגוף שלי, בלב שלי, בשכל שלי, ידע: שמה שאני רוצה ומרגיש הם דברים בעלי ערך ומשמעות ושהחיים שלי מתרחשים עכשיו, ברגע זה. מרבית האנשים שונאים את העבודה שלהם. הם לא נהנים ממנה ואף לא מאמינים בפועלה. זה לא מקרי - אנחנו מורגלים מגיל צעיר לעשות דברים שאנחנו לא אוהבים, שלא תורמים להתפתחות שלנו, שמשעממים אותנו, שלא מיטיבים עם הסביבה. לולא היינו מפנימים שככה זה, היינו מוחים, מתמרדים, עושים את שביכולתנו לשנות את זה, או פשוט מתפטרים.

הטוב הפחות טוב והגרוע "הערכים הממוסדים שמחדיר בית הספר הם ערכים כמותיים. בית הספר מכניס את צעיריו לעולם שבו כל דבר ניתן למדידה, לרבות דמיונם, ובעצם - האדם גופו." - איוואן איליץ'

כפי שציינתי, הייתה תקופה שהייתי מכין שיעורים. למעשה הייתה תקופה שבה הייתי תלמיד טוב. קיבלתי מחמאות מהמורים, קיבלתי רק ציונים טובים במבחנים. בעקבות כמה משברים אישיים משפחתיים, שינוי מסוים התרחש בתפיסה שלי של עצמי ושל המציאות כלל. באותה תקופה שקעתי בעצבות, שלא נאמר דיכאון, ועברתי לבית ספר אחר בחופש הגדול בו עליתי לכיתה ז'. בימים הראשונים עוד הייתי כותב בכיתה, אפילו קצת מכין שיעורים, אבל זה חלף מהר מאוד. זה לא עניין אותי. נראה שלרצות את המורים כבר לא בא לי בקלות וחומר הלימוד פשוט לא היה מספיק מעניין כשלעצמו. התרחש אז משהו שעוד לא קרה: נכשלתי במבחן. בהמשך חיי הבית ספריים נכשלתי במבחנים רבים ואף הגשתי רבים מהם ריקים, אבל בזמנו היה זה מאורע מכוון. למעשה כשקיבלתי את המבחן ועליו מספר שנמוך מחמישים, בכיתי. עד אותו יום הייתי בטוח שאני טוב במתמטיקה, אך באותו רגע קיבלתי הפרכה הלכה למעשה לרעיון-שווא זה. קיבלתי הפרכות רבות כאלה להיותי טוב בכלל. אנחנו רגילים לחשוב על אנשים טובים יותר; על אנשים חכמים יותר, יפים יותר, חזקים יותר. על אנשים טובים פחות; על אנשים מכוערים, טיפשים, עלובים. יש לנו מבחני פסיכומטרי שנותנים לנו מספר שמגדיר אותנו. אנחנו רודפות אחרי מאיות ואם אנחנו לא מצליחות לעמוד בציפיות מסוימות מדביקים עלינו תווית של כישלון. בשביל מה כל זה? האם המטרה היא לעזור לכל אחת ואחד להגשים את מלוא הפוטנציאל שלה ולשגשג גופנית נפשית ורוחנית? נראה לי שלא. אולי זה בשביל שנלמד? האומנם?

"רוב הלמידה מתרחשת כדרך אגב, ואפילו רוב הלמידה המכוונת אינה תוצאה של הוראה מתוכננת. ילדים נורמאליים לומדים את שפתם הראשונה כדרך אגב, אף כי ילמדוה מהר יותר אם הוריהם יקדישו להם תשומת לב." [...] גם קריאה רהוטה היא לרוב תוצאה של פעילויות שמחוץ לתוכנית הלימודים. רוב האנשים המרבים לקרוא, ונהנים מקריאתם, רק מדמים בנפשם שלמדו זאת בבית ספר. אם ידחקו בהם, יתפכחו בנקל מאשליה זאת." - איוואן איליץ, **ביטול בית הספר**.

איך זה יהיה אם נפסיק להסתכל על עצמנו ועל אחרים כ"כישלונות" ו"הצלחות"? במקום, נראה עצמנו בתור אנשים. לא טובים יותר, לא טובים פחות; פשוט טובים. איך זה יהיה אם נחליט לוותר, מבחירה, מרצון, על מוסדות ורעיונות שלא מיטיבים איתנו ועם הסביבה? ומה מונע ממך להתחיל, עכשיו, ברגע זה?

